కథానిక :

వాడిన చక్రం - వాడని పుష్పం

నా కామధ్య కొంత డబ్బొచ్చిపడింది. దాన్ని ఒకరిక్షామీద పెట్టి లాభం పొందాలనుకున్నాను. స్నేహితులు నలుగురూ వొద్దన్నారు. రిక్షా నడిపేవాళ్లని నమ్మడానికి వీలు లేదన్నారు. ఒకరోజున నాలుగుడబ్బులు అదనంగా చేతులో పడగానే, రిక్షాని వూరవతల వొదిలేసి, గంట లైటు సీట్లు టాపుగుడ్డ వగైరా తీసుకుని పారిపోతారట. రాత్రి ఒంటిగా నగలతో రైలుదిగిన స్త్రీని దోవమళ్లించి, ఏమారుమూలో హత్యచేసి నగలతో పారిపోతారు. వారంతా నేరస్థుల తెగకిచెందినవాళ్ళు, ఇహ నేనెల్లాగూ సైకిల్ రిక్షా తొక్కలేను కదా, కాబట్టి కొని ప్రయోజనం లేదు.

మరేవిధంగా యీ డబ్బు వినియోగపరచడమా అని ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నా మండువాలో. మండువా యిల్లూ చిన్నవేకాని, ఆరుబైట స్థలం బోలెడుంది. చుట్టూగోడ, మధ్యలో గేటు. గేటుప్రక్కన మూలగా వొకచిన్నపాక. ఇంటివాళ్లున్నప్పుడు దాన్ని పశువుల పాకగా వాడేవారేమో తెలియదు. ఇప్పుడదెందుకూ పనికిరాదు. ఇప్పుడంటే టంగ్ క్లీనర్లొచ్చాయి కాని, నా చిన్నప్పుడైతే ఆతాటాకులు నాలిక గీసుకునేందుకు వుపయోగపడేవి. ఆపాక కన్నీ కంతలే. ఈసారి పెద్దగాలివీస్తే తప్పకుండా భూమట్టమై పోతుంది. ఆపాక ముందు వొకచెట్టు. దానిమీద ఎర్రపూలు వికసిస్తున్నాయి. చాలా ఎర్రనివి. జీవిత పరిణామంలో ఆపూలకి ఆ ఎర్రదనం అబ్బివుంటుంది. కొన్ని యుగాల వెనక అంత ఎర్రగా వుండివుండవు. వాటికేసిచూస్తూ నా ధనార్జనకి సంబంధించిన ఆలోచనలు నాకు చిన్నతనాన్ని కలగచేశాయి. మనిషి ఆలోచనలు డబ్బుని గురించేకదా...

జీవితంలో అందమైనవి, ఆనందాన్ని కలగచేసేవి, కాని ఖర్చు లేకుండా లభ్యమవుతాయి. పచ్చగడ్డిమీద పడుకుని ఆకాశంలో మేఘాలకేసిచూడటం, దాహమేసినప్పుడు లోతైన చెరువులో చల్లని

నీళ్లుత్రాగడం, వేసంగిలో బాగా ఆకలేసినప్పుడు కొత్తావకాయ పెరుగుఅన్నం తినడం, ఆరుబైట పడుకుని చందమామ వయ్యారం చూడటం. గాంధిగారి అంచనా ప్రకారం పాతికరుపాయలతో నెల జీవితం ఆనందంగా గడిచిపోతుంది.

ఆ ఎర్రపూలకు కొంచం దూరంగా పాకముందు, వొకరాతి బండ వుంది. ఆ బండకానించి వొక చక్రంవుంది. బండిచక్రం లాంటిది నిన్న లేదు, ఎక్కడిది ఆ చక్రం? అసలదేమిటి?

పాకలోంచి వో నల్లటివ్యక్తి మరోచక్రం వోబండి తీసుకొచ్చాడు. బండపక్క చక్రాన్ని ఆబండికి బిగించాడు. పూర్తయిన వాహనం రిక్షా. ఆనల్లటివ్యక్తి, రాతిబండమీద కూర్చుని, గడ్డాన్ని చేతిమీద ఆనించి దేనిగేసో చూస్తూ కూర్చున్నాడు. రోడిన్ అనేశిల్పి కంచులో చెక్కి పోతపోసిన "మేధావి"—అనే ప్రతిమలావున్నాడు. రోడిన్ శిల్పంలో వ్యక్తికిమల్లే కండలు తిరిగిలేదు. ఈవ్యక్తిది ముడతలుపడ్డ పల్చటి నల్లటి శరీరం. దాని కింక జీవితంలో వేచివున్నట్లు లేదు. కోతికీ ఆదిమానవుడికీ మధ్య వొక ప్రాణివుండేదట. ప్రాచీన మానవశాస్త్రపరిశోధకులకి అది యింతవరకూ లభ్యంకాలేదు. ఆ ప్రాణిసంతతివాడు, ఈవ్యక్తి రాత్రి వర్షంలో ఖాళీగా పాక కనబడితే వొచ్చాడు. అభ్యంతరం లేకపోతే వుంటాడు, నాలుగురోజులపాటు. మధ్య నా అభ్యంతరం దేనికి? అంగీకారానికి కొంత స్వార్థం లేకపోలేదు. వాడు ఆ పాకలో రాత్రిళ్లు వుంటే దొంగభయం వుండదు.

వాడే దొంగేమో? అర్ధరాత్రి నన్నేమన్నా చెయ్యడుకదా...

కాని వాడు అల్పుడు. అర్భకుడు. సృష్టికర్త. తినిపారేసిన పుల్లిస్తరాకు. జంతుజాలం దిగవిడిచిన అంతిమచిహ్నం. సంఘం వూడ్చిపారేసిన మన్నుపుట్ట. మృత్యువు వాడిచుట్టూ వుచ్చుపోసింది, ఇంక లాగటం తరవాయి.

ఆవ్యక్తి నింకేమీ ప్రశ్నించలేదు. వాడికి తల్లిదండ్రులు, కుటుంబం, కొంప లేవా? వాడు మట్టిలోంచి రిక్షాతో సహాపుట్టాడు. అందు

లోనే కాపరం, అందులోనే చావు. మట్టిలో కలిసిపోతాడు. వాడి రక్తంలోంచి మరో ఎర్రనిప్పువ్వు పుట్టి వికసిస్తుంది. అది రిక్షాఘట్టం, రాజఘట్టం కాదు.

వాడి ఆలోచన ముగిసింది. ఆకలేసినప్పుడే వాడి ఆలోచన. చుట్టపీక తీశాడు. నిప్పులేదు అగ్గిపుల్ల గీశాడు. ఆకలేస్తే నిప్పుతంటాడు. వెడుతున్నాడు. వెళ్లాడు. నేలమీదపడ్డ యెర్రపువ్వు రిక్షాచక్రంకింద నలిగింది.

ఇందాక వున్నాడు, ఇప్పుడు లేడు. రిక్షాచక్రాలజాడలు నలిగిన పువ్వు, గాలిలో కలిసిన చుట్టనుసి. అంతే వాడి వునికికి నిదర్శనాలు. అంతే జీవితం.

ఆర్థికవేత్తలు ఎవడు సామాన్యమానవుడు? అని అడుగుతున్నారు. నాకింక సందేహం లేదు వీడే ఈ రిక్షావ్యక్తి. కాయకష్టం చేసి, అలసిన సామాన్యప్రేక్షకుని వినోదంకోసం చిత్రాలు తీస్తున్నాం అంటున్నారు సినిమావ్యాపారులు. అది మధ్యతరగతివారి భ్రాంతి. వాడు వినోదించడు, వాడిబ్రతుకే వినోదం. వేరే వినోదాలకి సమయంలేదు, వోపిగలేదు. సినిమాహాళ్ళముందు వందలాదిగా రిక్షాలు పడివుంటాయి. రిక్షావాళ్లందరూ వాటిమీదనో కిందనో పడివుంటారు. మన్ను వారి వెండితెర, మట్టిలో పురుగులు వారి అభిమాన నాయికా నాయకులు, రిక్షా యెక్కేవారు వారి దర్శకులు. అనాలశేరం వారి కథావస్తువు.

ఆఫీసుటైము కాగానే యీ వింత ఆలోచనలు ముగిశాయి. నాపొట్ట నింపుకోడానికి నేనూ బయలుదేరాను.

★ ★ ★

ఆ సాయంత్రం నేను యింటికి వొస్తుండగా మా వీధిచివర వొక పెద్దగుంపుచేరింది. పెద్దలు పిన్నలు వొకరిద్దరుస్త్రీలు, వొక పోలీసు — మధ్యలో ప్రొద్దున్న మా యింటిముందు చూసిన రిక్షావాడు వున్నారు. ఏదేనా ప్రమాదం జరిగిందేమో చూద్దామని నేనూ

గుంపులో చొరబడ్డాను. మనుషులు, చెమట, వేడిపూపిరి. వింతధ్వనులు చుట్టుముట్టాయి. గాయపడిన మనిషిగాని, రక్తం గాని కనపడలేదు. అందరూ వింతగా చూసేవారే — మాట్లాడేవారే. విషయం యేమిటో చెప్పరు. పోలీసు ప్రక్కనేవో దవాలీబంట్రోతువున్నాడు. అతన్ని ఏమిటని అడిగాను. అతను సమాధానం చెప్పలేదు.

"అవుతే సంరా వొక మనిషి యెక్కువబరువా, యిద్దరుమనుషు లెక్కువబరువా" అని అడిగాడు రిక్షావాణ్ణి. "ఒకరే ఎక్కువబరువు" అన్నాడు వాడు. అందరూ విరగబడి నవ్వారు. పిచ్చోడా అంటూ పిల్లలు వాణ్ణి దుయ్యబట్టారు.

నవ్వడానికి బలమైన కారణం వుంది. "పిచ్చివాడు" అనుకోవడంలో తప్పులేదు ఇద్దరు మనుషులకంటె, ఒకరే యెక్కువ బరువన్నది సృష్టికీ ప్రకృతికీ విరుద్ధం. యూక్లిడ్, న్యూటన్, రామానుజమ్ మొదలైన గణితశాస్త్రజ్ఞులు ముక్కుమీద వేలు వేసుకోరూ, యీ "మేధావి" చేసిన సూచనకు! రెండురెళ్ళు నాలుగన్నది స్వయం ప్రకాశమైన సత్యం. మేధావులున్నా లేకపోయినా దేవుడున్నా లేకపోయినా సృష్టి అనంతంలో కలిసిపోయినా ఆ సత్యానికి చలనం లేదు. అల్లాగే ఒకటికంటె రెండు బరువన్నది. కాని వాడు యీరోడిన్ "మేధావి" రెండుకంటే, ఒకటి బరువంటేవిజ్ఞానశాస్త్రం, లోకజ్ఞాన జగత్తు విస్తుపోక చేసేదేముంది? నవ్వుతారు, దుయ్యబడుతారు, యిది పాకింగంటే నలుగురూ యేకమై తంతారు. ఈ సామాన్య మానవుడు, యిల్లాంటి అసామాన్యమైన సిద్ధాంతాన్ని అమాయక సంఘం నెత్తిని రుద్దుతాడా?

దవాలీబంట్రోతు ధైర్యంగా ముందుకొచ్చి, "అది యెల్లాగో కొంచెం చూపించరా" అని రిక్షావాణ్ణి సంబోధించాడు. ప్రశ్న, సమాధానం వింతగానే వున్నాయి. నా కుతూహలం ఎక్కువైంది. ఒక పెద్దమనిషి అగ్గిపుల్లకోసం అటూ ఇటూ చూస్తున్నాడు. అగ్గిపుల్ల ముట్టించి, ఆయన్ని దూరంగా తీసికెళ్ళి, యిదంతా ఏమిటనిఅడిగాను.

గంటక్రితం ఫ్యాక్టరీయజమానిగారి భార్య, పనిపిల్లని తీసుకుని బజార్లోకి బైలుదేరారుట, మరోరిక్షా కనపడక చిన్నపిల్లేకదా ఫరవా లేదనుకుని యిద్దరూ వొకరిక్షాలో యెక్కారుట. పనిపిల్లకి పది పద కొండేండ్లుంటాయిట. అమ్మగారి కాళ్లముందు కింద గంపతోసహా కూర్చుందిట. రిక్షావాడు వాళ్లిద్దరినీ హాయిగా సునాయాసంగా మోసేశాడుట. మార్కెట్లో సరుకులు కొనుక్కుని గంప పిల్లనెత్తిన పెట్టి, ఇంటికి పంపించి, యజమానురాలు ఒకర్తీ, రిక్షాలో బయలు దేరిందిట.

ఫ్యాక్టరీదాటి వారి బంగళా చేరువలోకి రాగానే, రిక్షా వైకి వొదిలెయ్యడం, ఆవిడ రోడ్డుమీద పడిపోవడం, ఫ్యాక్టరీ జవాన్లు నలుగురూ వొచ్చి, ఆవిడను వొక జట్కాలో ఎక్కించి యింటికి పంపడం. రిక్షావాణ్ణి నిలేసి సంజాయిషీ అడగడం అదీ జరిగింది.

రిక్షావాడు ఆమెను పడెయ్యాలనే పడేశాడని, గుంపు తీర్మా నించింది. ఈతీర్పుకి ప్రబలమైన కారణాలున్నాయా? వున్నాయి. రిక్షావాడొకప్పుడు ఆ ఫ్యాక్టరీలో పనిచేశాడు. ఏ కారణం చేతనో వాణ్ణి పనిలోనించి తీసివేశారు. ఇన్నాళ్ళకి వాడు యజమాని భార్యపై పగసాధించాడు. ఓపికలేక పట్టుజారి వొదిలేశాడంటారా? అబ్బెబ్బె యీరిక్షావాండ్ల సంగతి మీకు తెలవదండి.,వీళ్ళు ఎంతకేనా సాహసిస్తారు. అంత వోపికలేనివాడు అమ్మగారు పసిపిల్ల యిద్దరూ వుండగా పడెయ్యలేక పొయ్యాడూ ... అంతేకాదండోయ్ వెళ్లిన కొద్దీ లోతుంది. ఆ పనిపిల్లకీ వాడికీ ఏదో చుట్టరికం వుండదనా మీ ఊహ? చూడండి చిత్రం - ఆపిల్ల దిగింతర్వాతే, అందులో ఫ్యాక్టరి దగ్గర్లో. యింకా ఏమిటి మీ సందేహం. ఒక్కమనిషే ఎక్కువబరువట. అదంతా ఏమిటో తెలుసాండి. ఆవిడది స్థూలకాయం - అదంతా, ఎగతాళన్నమాట. వినండి వాడిసమాధానం.

అంటూనే చుట్ట అవతలపారేసి డవాలి బంట్రోతు వెనక్కి ఆసామీ జోరబడ్డాడు. ఇద్దరికంటె వొకరెల్లా ఎక్కువబరువోయిప్పుడు

చెప్పమన్నారు. రిషావాడు తలతిడిమి మూసుకున్నాడు. చేతులు నలుపుకున్నాడు. దిగులుగా నాకేసి చూశాడు. "అర్నడగండి" అన్నాడు నాకేసి చూపిస్తూ.

"రిషా మోసింది న్యాప్యే తే అర్నడగడం ఏందిరా?" అని రెండు మూడుకంఠాలు రొకాయించాయి.

"నే నెట్టాంటప ట్నా" అన్నాడు రిషావాడు. నలుగురిలోనూ, నేనెల్లాగో అయిపొయ్యాను. వాణ్ణిగురించి నాకేం తెలుసు? దేవుణ్ణి గురించి నాకెంత తెలుసో వాణ్ణిగురించి అంతే. దీనికంతా నేను మధ్యస్థు అనుకోరుగదా ... సమాధానం చెప్పకపోతే, పోలీస్ స్టేషన్కి నడవమన్నారు.

వాడికి సమాధానం తట్టినట్లుంది. "చెప్పనాండి" ఆపిల్ల మట్టంగా గంపతో నడుంగా కూకున్నప్పుడు, అమ్మగోరు కదల గండా, కుదిమట్టంగా కూకుండిపోయినారు. అటుయిటు కదల్టానికి లేదుగా మరి...ఊగిసలాడ్డానికి లేదుగామరి—రిచ్చా, సమ్మగా కద లకుండా పోద్ది, ఆపిల్ల దిగేసరికి, ఆరొక్క రేగా. ఓస్వేచ్ఛ! ఎనక్కి ముంగలకి సూస్తుం, ఊకిసలాడతం—పట్టుపడకవుద్ది? అంతుకని, ఆ రిద్దరూ వుండప్పుడు లాగడమే సుకం, అన్నాడు. జనం విరగబడి నవ్వారు. అది తర్కానికతీతమైన అనుభవం, రిషాలాగుతేగాని తెలవదు. ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్రం పురోగమిస్తోంది. నిన్న అవునన్నది యివాళ కాదనడానికి ఆధారాలు దొరుకుతున్నై. కొన్ని శతాబ్దాల పాటు సూర్యుడు భూమిచుట్టూ తిరుగుతోందని నమ్మినప్రజ, యిది మాత్రం ఎందుకు నమ్మకూడదు? కాంతి, తిన్నగా, సూటిగా, గీట్లుగా ప్రవహిస్తుందంటారా? సూర్యుడిదగ్గరగా రాగానే, కాంతి కిరణం వొంకరతిరుగుతుంది. స్థలం, లుంగచుట్టుకున్న పాముకిమల్లే వంకర తిరుగుతుంది. ఇక్కడనుంచి బైలుదేరితే, విశ్వంఅంతా చుట్టి ఎప్పటి కైనా యిక్కడికే చేరుకుంటాం. అనుభవించే వ్యక్తినిబట్టి సత్యం

యొక్క స్వరూపం మారుతూంటుంది. ఈరిక్షావాడి అనుభవం యిది. ఇందులోని స్వారస్యం ఐన్‌స్టైన్ వంటి శాస్త్రజ్ఞుల కర్థమవుతుంది.

జనంలో కొందరు వాడుచెప్పింది రైటన్నారు. పగసాధించడం వాడివుద్దేశమైతే. రిక్షాచక్రం ఊడకొట్టుకుంటాడా? లైటు బ్రద్దలు కొట్టుకుంటాడా. గంటలా మోగించే మువ్వలు పోగొట్టుకుంటాడా? అని అడిగారు.

పోలీసుకు, డవాలీ బంట్రోతుకు నమ్మకం కుదరలేదు.

'రిక్షా ఎవరిది?' అని ఎవరో అడిగారు.

'వాడిదేట—సొంతంట' అన్నారు.

రిక్షాకి లైసెన్స్ ఏది? లేదు, పోలీసుకి ధైర్యం చిక్కింది. వూడినచక్రం రిక్షాకి బిగించమన్నారు, వాడు బిగించాడు. ఫ్యాక్టరీ యజమాని బంగళాకి నడవమన్నారు. జనం పల్చబడ్డారు, మెల్లిగా జారుకున్నారు. డవాలి బంట్రోతూ, పోలీసూ ముందు, వెనక నేనూ, మధ్య వూగిసలాడుతూ రిక్షా బంగళాకేసి బైలుదేరాం.

రిక్షాకొని లాభం చెయ్యాలన్న నా సంకల్పం సన్నగిల్లింది. లైసెన్సు యిందాక అంచనా వెయ్యలేదు. దానికి దీపం, గంట, రిపేర్లు చాలా తంతు వుంది. నడిపేవాడికి జబ్బుచేస్తే, మందు యజమాని యిప్పించాలా? ప్రమాదం జరిగితే, నేరస్థుడు లాగిన వాడా? యజమానా? వాడి అపస్మారకానికి యజమాని ఎల్లా బాధ్యుడు? ఇదంతా గంద్రగోళంగా తోచింది.

యజమాని బంగళాకి చేరుకున్నాం. ఆయనా యీలోగా ఆరాలు తీశాడు. ఈ రిక్షావాడు పనిచేసింది, వారి ఫ్యాక్టరీలో కాదట మరో ఫ్యాక్టరీలోనట. అమ్మగారికి ఏవిధమైన ప్రమాదమూ జరగలేదు, వాణ్ణి వొదిలెయ్యండి, అని డవాలి బంట్రోతుకి వుత్తరువు చేశారు. అమ్మగారు పందిట్లో నిలబడి వున్నారు. పో అన్నట్లు సంజ్ఞచేశారు.

పోలీసు 'ఈసారి పెళ్లిపందిరి దగ్గర పెట్టుకుని నడుపుతున్నాడు' అని గర్జనచేసి రిక్షాని వొక్క కుదుపుకుదిపి చక్కా వెళ్లాడు.

ఆ కుదుపుతో, రిక్షా చక్రం మళ్లా ఊడింది. ఆచక్రం, రెండు ఆకుల నడుమ చిక్కుకున్న ఎర్రపువ్వు కింద పడింది. రిక్షావాడు ఆ పువ్వుని తీసి, ముసలి అమ్మగారి దగ్గరకొచ్చి, చేతిని చాచాడు— "ఇందండి" అన్నాడు పువ్వుతీసుకోమని. ఆవిడ కళ్లు సంతోషంతో మెరిసినై, తనకోసం అనుకుని.

"నీ కెంతభయం లేదు పోరా" అంది ఆవిడ, ఆ పువ్వుని తీసుకో బోతు. "ఆపిల్ల తల్లోకండి" అన్నాడు రిక్షావాడు. ఆవిడకనుబొమ్మలు చిట్లించింది. దూరంగా అరుగుమీద పనిపిల్ల ఏదో సర్దుతోంది. పరు గెత్తుకుంటూ వెళ్ళి రిక్షావాడు ఆపువ్వుని ఆపిల్లకిచ్చాడు.

"దరిద్రం పూలే పారేసుకున్నదానవు. రేపు మొగుణ్ణం పెట్టు కుంటా" అని నవ్వి వెనక్కివొచ్చి రిక్షాచక్రం బిగించుకుంటున్నాడు.

లైసెన్స్ విషయం జ్ఞాపకం వొచ్చింది గావును, పోలీసు మళ్ళా వచ్చాడు. లైసెన్సు డబ్బుకి నేనుహామీ యిచ్చి అతణ్ని పంపివేశాను. రిక్షా ఎక్కడ ఎక్కమంటాడోనని, చరచరా నడుచుకుంటూ వొచ్చే శాను. నా అభిప్రాయం వొకటి తప్పనిఋజువైంది. ఏదేనా కావొచ్చు గాని, రిక్షావాడు సామాన్యమానవుడు మాత్రం కాడు.